

Aprè sekou ann ede Ayiti kanpe

Apiye bònn gouvènans aprè tranblemantè ki te frappe Ayiti

www.oxfam.org

Yon Ayisyen ap gade kay ki kraze nan yon katye nan Pòtòprens, Ayiti, 6 me 2010. ©Ami Vitale

Efò ki fèt depi katastròf ki frappe Ayiti nan dat 12 janvye 2010 lan , se youn nan pi difisil ki janm mete sou pye. Sepandan, alòske gentan gen preske yon lane depi malè sa'a te frappe peyi-a, gouvènman Ayisyen, ansanm ak patnè entènasyonal li yo, pa rive fè gwo pwogrè nan sa ki konsène rekonstriksyon peyi-a.

Otorite peyi d'Ayiti ta sipoze fè plis jefò nan lidèchip ak fason y ap jere peyi a taktik nan jan yo jere peyi-a epi pran desizyon ki ka rezoud problèm ki pi ijan popilasyon ap fè fas konfronte yo. Yo ta sipoze kòmanse gwo pwojè enfrastrikti piblik travay konstriksyon ki ka bay moun travay epi bay moun kap travay yo fòmasyon; Ede moun ki anba tant yo retounen lakay yo, bay tè pou yo bati kay; investi nan agrikilti. Kominote entènasyonal la sipoze fè plis pou li kore jefo sa yo nan apiye enstitisyon peyi d'Ayiti yo pou yo vinn pi djam ak pi responsab.

Rezime

Tranblemantè ki te frape peyi d' Ayiti 12 janvye 2010 lan , ravaje peyi a ki te deja chaje ak pwoblèm, li voye plis pase 200.000 moun nan peyi san chapo, lague plis pase yon milyon lèzot nan dòmi anba tant deyò. An oktòb 2010 yon lòt malè frape peyi d' Ayiti, maladi kolera ki gentan fè plis pase 122.000 moun pran kabann¹, epi touye 2,600 lèzot¹.

Repons òganizasyon kap bay èd yo pandan diran 12 dènye mwa yo ede sove anpil vi nan bay dlo,abri, manje, ak lòt asistans ki enpòtan bay plizyè milyon moun. Malgre sa, prèske yon lane depi tè a te tranble, ni gouvènman Ayisyen-an ni patnè entènasyonal preske pa fè ayen nan sak gen revwa ak rekonstriksyon an.

Sitiasyon sa'a se yon desepsyon pou anpil Ayisyen ki panse peyi'a ta pral demare, eke yo ta pral finalman gen yon demen miyò, men sa pa etonnen pèsan. Depi anvan tranbleman tè a, Ayiti tap fè fas ak yon sitiyaasyon la mizè makaron, inegalite ki pa bèl nan je, pwoblèm politik ki pa janm fini, avèk yon gouvènman ki fèb, jwenn ak enstitisyon leta yo ki koronpi. Menm nan peyi devlope, leve kanpe apre yon kastastròf pran yon bon bout tan. Nan peyi Japon pa egzamp, li te pran plis pase sèt lane pou vil Kobe te leve kanpe aprè tranbleman kite kraze'l an 1995.

Sepandan, pa gen anyen ki enposib. Pou fè fas kare ak dega tranbleman tè-a koze yo, nouvo gouvènman Ayisyen-an ki gen pou monte nan mwa Fevriye² ta sipoze komanse travay men nan men, san pèdi tan avèk kominote entènasyonal la pou kreye kondisyon nesèsè kap pèmèt moun yo kite kan deplase yo epi reprann aktivite kap bay yo mwayen pou yo viv.

Ann koute Ayisyen yo

Otorite peyi d' Ayiti ta sipoze kòmanse atake yon seri de gwo dosye ke sèl yo ka manyen paske se responsabilite pa yo. Yo ta sipoze regle pwoblèm legal ki fè yon seri de kay pako ka repare e ki ampeche yon seri de travay debleyaj fèt. Yo sipoze konmanse pran mezi pou ede moun yo retounen nan kominote kote yo tap viv yo ak konstwi kay sou anplasman ki la deja oswa lòt kote yo ka bati kay.

Gouvènman peyi d' Ayiti ta sipoze, san pèdi tan, prezante yon plan alontèm epi mete kanpe pwogram envestisman kap fè moun jwenn travay ak montre yo metye. Pwogram konstriksyon ki employe anpil moun, tankou rezo dlo ak konstriksyon wout, se kèk nan pwojè pou yo ta anvisaje. Nou ta sipoze mete sou pye tou pwogram proteksyon sosyal, tankou transfè lajan ak pwogram mikro kredi; de pwogram sa yo kap garanti byenèt moun yo akoutèm epi pèmèt yo kreye aktivite ekonomik. Donatè ta sipoze sipòte epi bay inisyativ sa yo priorite.

An Ayiti, pouvwa, desizyon kap pran, richès, tout bagay chita nan potòprens, prensipalman nan men yon ti gwoup moun. Pwosesis desentralizasyon-an ta dwe ale pi lwen e fèt pi vit, bay otorite lokal yo

plis libète pou yo ka fè fas ak pwoblèm yap konfronte yo. Aprè eleksyon pale anpil novanm 2010 yo, yo ta dwe tou marye efò sa yo ak nesite pou kombat koripsyon nan tout nivo, etabli rapò konfyans ant sitwayen Ayisyen yo ak otorite yo, e fè gouvènman an pran plis responsabilite plis devan kominote lap dirije yo. Donatè, ajans Nasyonzini, ONG ta dwe travay avèk otorite lokal yo, e yo ta sipoze sipòte pwosesis sila-a.

Kèk branch nan gouvènman Ayisyen ap travay pi byen ke yon séri lòt. Direksyon Nasyonal Dlo Potab ak Asenisman (DINEPA--an frase), ansann avèk depatman nan ministè lasante ak ministè agrikilti ak plizyè magistra yon seri de komin, montre ke enstitisyon leta yo ka jwe yon wòl enpòtan nan remete peyi-a kanpe

An Ayiti yo preske pa janm mande moun ki pòv yo dizon yo lè yap pran desizyon ki gen konsekans sou vi yo. Otorite peyi d' Ayiti, ansanm ak kominote entènasyonal ta gen enterè konsilte, kominike, epi enplike pèp ayisyen nan plan ak pwogram pou rekonstri peyi a. Fanm yo sipoze patisipe nan pwosesis sa yo tou. Patisipasyon fanm yo nan desizyon kap pran nan tout nivo nesè pou transfòmasyon pouvwa-a, dwa moun kòm sitwayen ak demokrasi. Otorite peyi d' Ayiti yo ta gen enterè sipòte jefò plizyè milyon fanm ak gason peyi d' Ayiti, kap goumen kou yo konen chak jou pou yo jwenn yon demen miyò pou yo menm ak pitit yo.

Sak rann leta-a fèb an Ayiti

Kominote entènasyonal la pa fè ase pou li sipote bòn gouvènans ak bon jan lidèchip an Ayiti. Anpil ajans kontinye ap bay èd san yo pa konsilte otorite lokal ak nasyonal peyi d' Ayiti yo, alòske donatè yo menm pa antann yo sou koman yap aji ou byen yo pa konsilte pèp Ayisyen ak otorite ki konsène yo jan pou yo ta fè'l la lè yap pran desizyon ki pral gen konsekans sou avni peyi a.

Nan lane 2010 sou presyon kominote entènasyonal la, gouvènman peyi d' Ayiti te dakò mete sou pye Komisyon Interimè pou Rebatè Ayiti. Yo te logikman bal misyon pou li amelyore kòdinasyon, konstwi kapasite leta-a, epi rasanble donatè ak gouvènman-an pou yo sa byen jere pwosesis rekonstriksyon-an.

Sepandan, CIRH la, ki sou gwo enflyans³ etazini, jiska prezan pako ranpli misyon sa-a. CIRH ta sipoze fè plis toujou pou li fè ministè gouvènman Ayisyen yo, otorite lokal yo, ak pèp Ayisyen patisipe plis nan pwosesis planifikasyon ak realizasyon enplementasyon⁴ pwojè yo. Pou koulyia, gen sèlman de represantan, san dwa vòt, òganizasyon sosyete sivil ayisyen-an nan komisyon-an⁵.

Donatè yo sipoze sispann “politik bilateral⁶ san kontròl” ansanm ak bann politik ak priyorite depaman ki paralize CIRH la. Yo ta sipoze kowòdone plis antre yo, pou evite mankman ak repetisyon nan finansman yo. Pa egzamp gen lajan yo mete disponib pou abri pwovizwa, men preske pa gen okenn fon ki met la pou leve ranblè.

Gouvènman peyi donatè yo sipoze kenbe angajman yo te pran yo tou, epi bay lajan yo te promèt pou rebati Ayiti-a. An novanm 2010, biwo reprezantan spesyal Nasyon Ini te rapòte ke se sèlman plis ke 40 pousan nan fon yo te promèt Ayiti yo ki te debouse ⁷ an 2010. Kelkelanswa feblès gouvènman Ayisyen an, li rete sèl otorite granmoun e patisipasyon li esansyèl pou siksès sak gen revwa ak sekou, rekonstriksyon, ak devlopman an Ayiti. Apre eleksyon general mwa novanm yo, gouvènma ki pra l monte-a ap gen anpil travay pou'l fè. Men lap yon chans istorik pou li divòse ak jan bagay yo te konn fèt e bati yon lòt Ayiti. Pou sa rive fèt, aktè nasyonal ak entènasyonal yo pral oblije redouble jefò pou renfòse kapasite leta-a, politik kap aplike yo, ak reskonsabilite leta nan nivo lokal ak nasyonal. Okenn repiblik ONG⁸, ni okenn lòt gouvènman "soukote" ki reprezante lòt enterè ki ta gen ladann donatè ak enstitisyon finansyè entènasyonal pap ka bay pèp Ayisyen okenn solisyon dirab.

Rekòmandasyon

Nouvou gouvènman Ayisyen ta dwe:

- Fè prèy bon jan lidèchip politik e mete plis mache prese nan rebati peyi a, komanse pa devlope pwogram travay piblik ki ka kreye travay e bay fòmasyon; ede fanmi ki lage nan lari retounen lakay yo oubyen jwenn lòt kote pou yo rete; mete sou pye pwogram proteksyon sosyal tankou pwogram transfè lajan ak mikro kredi; epi investi nan agrikilti ak biznis Ayisyen;
- Pran mezi pou redwi koripsyon e rann dirijan yo vinn pi reskonsab de moun yap dirije yo, akselere desentralizasyon-an pou ka bay otorite lokal yo plis pouvwa.

Gouvènman donatè yo, Nasyonzini, ak ONG entènasyonal yo ta sipoze:

- Travay nan plis tèt kole avèk otorite peyi d' Ayiti yo, renfòse kapasite yo e amelyore rezilta ministè yo;
- Donatè yo sipoze debouse lajan yo te promèt nan konferans ki te fèt nan New York an mas 2010 e mete plis transparans nan sa ki gen pou wè ak promès kòb yo, ak kòman lajan yo debouse. Yo ta sipoze fè plis pou yo travay pou youn ak lòt e amonize politik ak priyorite yo;
- Moun ki gen plis pouvwa yo, tankou Bill Clinton, ta sipoze pase men san pedi tan nan jan CIRH la ap mache e kòmanse bay rezilta nan travay yo ba li fè ya.

Otorite peyi d' Ayiti, gouvènman donatè, ak ONG entènasyonal ta sipoze:

- Chita pale, kominike, ak enplike tout bon vre sitwayen ayisyen yo nan rekonstriksyon peyi yo e asire yo pwogram ki la pou remete peyi-a kampe yo pa depaman ak bezwen ki pa ka tann ke moun yo genyen.

Nòt

- 1 Rapò sou Sitiyasyon Kolera Nimewo 23 Desanm 2010 ki soti nan UN OCHA:
<http://ochaonline.un.org/tabid/6412/language/en-US/Default.aspx>UN OCHA Haiti
- 2 Rezilta eleksyon mwa Novanm yo poko verifye, li pa klè si orè original lan ap respekte
3. Venntwit Desanm vini epi rezilta eleksyon yo pot ko verifye,. Sa vle di li poko klè si orè an ap respekte.
- 4 Pandan rankon ki te fèt avek Nasyonzini ak anplwaye anbasad etranje yo an Ayiti nan mwa Novanm ak Desanm, yo fè Oxfam konnen ke Etazini te jwe yon wol enpotan nan fòmasyon CIRH lan epi yo souliye enpotans Etazini nan tout fonksyon CIRH
- 5 Moun an sa yo reprezante diaspora ak ONG Ayisyen yo. An plis de sa gen yon reprezantan sendika travay ak yon reprezantan sektè dezafè ki kapab vote
- 6 Rankont avek fonksyonè Nasyonzini kote li souliye ke manke kòdinasyon ant donate yo.Novanm 2010.
- 7 Anvwaye Spesyal pou Ayiti Ki sot nan Biwo Nasyonzini , Novanm 2010 <http://www.haitispecialenvoy.org/>
- 8 Gwo kantite ONG kap bay sèvis nan peyi an olye se Leta ki fèl vinn lakoz moun rele Ayiti "repiblik ONG yo"..
E.g. <http://www.usip.org/publications/haiti-republic-ngos>

© Oxfam International January 2011

This paper was written by Martin Hartberg with support from Aurelie Proust and Michael Bailey. Oxfam would like to thank Julie Schindall, Ana Arendar, Herold Toussaint, Tonny Joseph and many other colleagues for their assistance in its production. It is part of a series of papers written to inform public debate on development and humanitarian policy issues.

This publication is copyright but the text may be used free of charge for the purposes of advocacy, campaigning, education, and research, provided that the source is acknowledged in full. The copyright holder requests that all such use be registered with them for impact assessment purposes. For copying in any other circumstances, or for re-use in other publications, or for translation or adaptation, permission must be secured and a fee may be charged. E-mail publish@oxfam.org.uk.

For further information on the issues raised in this paper please e-mail advocacy@oxfaminternational.org.

The information in this publication is correct at the time of going to press.

Published by Oxfam GB for Oxfam International under ISBN 978-1-84814-794-2 in January 2011. Oxfam GB, Oxfam House, John Smith Drive, Cowley, Oxford, OX4 2JY, UK.

Oxfam

Oxfam is an international confederation of fourteen organizations working together in 99 countries to find lasting solutions to poverty and injustice:

Oxfam America (www.oxfamamerica.org),
Oxfam Australia (www.oxfam.org.au),
Oxfam-in-Belgium (www.oxfamsol.be),
Oxfam Canada (www.oxfam.ca),
Oxfam France (www.oxfamfrance.org),
Oxfam Germany (www.oxfam.de),
Oxfam GB (www.oxfam.org.uk),
Oxfam Hong Kong (www.oxfam.org.hk),
Intermon Oxfam (www.intermonoxfam.org),
Oxfam Ireland (www.oxfamireland.org),
Oxfam Mexico (www.oxfammexico.org),
Oxfam New Zealand (www.oxfam.org.nz)
Oxfam Novib (www.oxfamnovib.nl),
Oxfam Quebec (www.oxfam.qc.ca)

The following organizations are currently observer members of Oxfam, working towards full affiliation:

Oxfam India (www.oxfamindia.org)
Oxfam Japan (www.oxfam.jp)
Oxfam Italy (www.oxfamitalia.org)

Please write to any of the agencies for further information, or visit www.oxfam.org. Email: advocacy@oxfaminternational.org

www.oxfam.org

